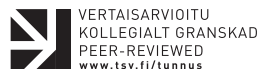

Katsauksia

Jari Lyytimäki^a & Panu Pihkala^b

Pitääkö vaieta, saako syyllistää? Tutkijan asemoituminen kestävyysviestinnässä

Johdanto: tieteellisen vaiteliaisuuden pulma

Miten tutkijan pitäisi puhua kestävyysmurroksesta? Millainen viestintä ja vuoro-vaikutus tutkimuksen ja muun yhteiskunnan välillä edistäisi parhaiten siirtymää ekohyvinvointivaltioon? Tässä katsauksessa tarkastelemme näitä kysymyksiä erityisesti ilmastoviestinnän näkökulmasta. Ilmastonmuutos on paljon yhteiskunnallista huomiota saanut ja moniin muihin kestävyysshaasteisiin kiinteästi liittyvä ongelma. Sitä on tutkittu suhteellisen paljon myös viestinnän eri näkökulmista sekä kotimaassa että kansainvälisesti (esim. Boykoff 2011; Lyytimäki ym. 2020). Ekohyvinvointivaltiolla tarkoitamme pohjoismaisen hyvinvointivaltion ideaalia toteuttavaa yhteiskuntaa, joka kykenee toimimaan ekosysteemien toimivuuden ja luonnonvarojen riittävyuden asettamissa rajoissa (Hirvilammi 2020). Keskeisenä haasteena pidämme sitä, miten tällaiseen yhteiskuntaan siirtyminen – eli kestävyysmurros – pystytään toteuttamaan riittävän nopeasti, laajasti ja oikeudenmukaisesti tukien samalla ihmisten omaa toimijuutta. Ilmastonmuutoksen hallinta on keskeinen osa tätä murrosta.

Maailman tunnetuimpiin ilmastotutkijoihin kuuluva yhdysvaltalainen James Hansen pohti jo yli vuosikymmen sitten tieteellisen vaiteliaisuuden ja pidättyväisyyden (*reticence*) ongelmaa tutkimusjulkaisuissaan (Hansen 2007) ja suuremmalle yleisölle suunnatussa omaelämäkerrallisessa tietokirjassaan (Hansen 2009). Hän puolusti voimakkaasti kantaa, jonka mukaan ilmastotutkijoiden vaiteliaisuus on vaarallista. Vaiteliaisuus tarkoittaa tässä tutkijoiden haluttomuutta tuoda näkyvästi julki tuloksia, jotka sisältävät merkittäviä epävarmuuksia mutta jotka osoittavat nykykehityksen todennäköisesti johtavan hyvinvointimme ja luonnonjärjestelmien romahtamiseen. Vaiteliaisuus tarkoittaa myös tutkijoiden haluttomuutta vaatia pontevasti yhteiskunnallisia toimia, joita tutkimustiedon perusteella tarvittaisiin ongelmien ehkäisemiseksi, hallitsemiseksi ja muutoksiin sopeutumiseksi. Tällaista tieteellistä vaiteliaisuutta voidaan pitää tiedeviestinnän systeemisestä epäonnistumisena (Bryse ym. 2013) ja osoituksena tutkijoiden välinpitämättömyydestä

^a Suomen ympäristökeskus, jari.lyytimaki@syke.fi

^b Teologinen tiedekunta & Kestävyystieteen instituutti HELSUS, Helsingin yliopisto

tai jopa moraalisesti moitittavasta toiminnasta, joka aktiivisesti pitää yllä tietämättömyyttä hyvinvointiamme uhkaavista perustavanlaatuisista riskeistä ja vaaroista (Lyytimäki & Assmuth 2017). Silloinkin kun tutkijat ovat syvästi huolissaan, he voivat pitää aktiivista tiedeyhteisön ulkopuolelle viestimistä jonkun muun tehtävänä.

Hansen, lukuisten muiden ilmastotutkijoiden lailla (esim. Mann 2012), piti tieteellistä vaiteliaisuutta vaarallisena jo ajankohtana, jolloin ilmastotutkimuksen tuloksiin sisältyi nykyistä enemmän epävarmuutta. Viime vuosikymmenen aikana monet kestävyystieteiden edustajat ovat julkisilla kannanotoillaan astuneet näiden ilmastotutkijoiden rinnalle aktiivisten varoittelijoiden riveihin. Kuvaava esimerkki on University of Californian alkuvuonna 2021 julkaisema tiedote (Wolpert 2021). Sen mukaan ihmiskunta kohtaa kammottavan lähitulevaisuuden, ellei määrätietoisia toimia ympäristö- ja luonnonvarakriisien hallitsemiseksi aloiteta heti: terveytemme rappeutuu, ilmasto järkkyy, uusia pandemioita syntyy ja kymmenet miljoonat joutuvat ympäristöpokolaisiksi. Tiedote perustui tammikuussa 2021 julkaistuu aiempien tutkimusten yhteenvetoon (Bradshaw ym. 2021). Tutkijoiden varoitus tulevaisuuden kammottavuudesta uutisoitiin maailmanlaajuisesti, mutta yhteenedon vaatimus siitä, että tutkijoilla on velvollisuus tuoda siloittelematta synkätkin tulevaisuuskuvat julkiseen keskusteluun jäi vähälle huomiolle. Suomessa varoituksesta kertoi esimerkiksi Helsingin Sanomat, joka korosti erityisesti ilmastotoimien riittämättömyyttä (Huhtamäki 2021).

Tieteilijöiden osallistumisesta yhteiskunnalliseen keskusteluun on erilaisia näkemyksiä, myös ilmasto- ja kestävyystutkimusta tekevien tutkijoiden parissa. Perustutkimusta tekevät korostavat usein tieteen irrallisuutta mahdollisista tiedon sovellustavoista. Tämän näkemyksen mukaan se, miten tiedolla yhteiskuntaa ohjataan, on lähinnä poliitikkojen huolenaihe. Tieteellistä vaiteliaisuutta ja pidättäytyvää viisyyttä voidaan tästä näkökulmasta pitää tutkimuseettisenä hyveenä, joka auttaa takaamaan tutkimuksen riippumattomuuden. Lisäksi sitä voidaan perustella yhteiskuntapoliittisesti järkevänä toimintastrategiana: pelätään, että julkisuudessa tietyn asian puolesta ärhäkästi puhuva tutkija voidaan helposti leimata epäuskottavaksi tai politisoituneeksi.

Liian ärhäkkä esiintyminen voikin synnyttää torjuntaa ja ärtymystä, jotka syventävät poteroita eri mieltä olevien osapuolten välillä ja vaikeuttavat järkevää keskustelua. Varovaisuus viestinnässä saattaa olla perusteltua myös siksi, että uutisoinnin ja sosiaalisen median keskustelujen dynamiikka voi monin tavoin johtaa viestien vääristymiseen ja ei-aiottuihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin (Lyytimäki ym. 2014; Marshall 2015). Viestinnän riskejä punnittaessa tulee kuitenkin muistaa, että oletus viestien vääristymättömästä kulkemisesta lähettäjältä vastaanottajalle on ylitoiveikas ja epärealistinen. Viimeaikainen koronapandemiaan liittyvä riskiviestintä on osaltaan muistuttanut, että niin sanotun lääkeruiskumallin oletukset tutkimustiedon suoraviivaisesta yhteiskunnallisesta vaikuttavuudesta toteutuvat käytännön viestinnässä vain harvoin. Tämä ei kuitenkaan ole pätevä peruste viestinnästä pidättäytymiseen. Viestinnän epäonnistumisen riskejä voidaan vähentää hyvällä suunnittelulla, ja viestinnän ennakoimattomien haittojen lisäksi myös ennakoimattomat myönteiset vaikutukset ovat aina mahdollisia.

Syyllyttäminen ja syyllytyminen ilmastokriisissä

Yksi viime vuosina eniten kotimaan julkisuudessa ollut julkisen ilmastokeskustelun epäkohtien kritisoija on Petteri Taalas. Hän on aiemmin toiminut Ilmatieteen laitoksen pääjohtajana ja sittemmin Maailman ilmatieteen järjestön (WMO) pääsihteerinä. Tammikuussa 2021 julkaistussa omaelämäkerrallisessa tietokirjassaan *Ilmastonmuutos ilmastotutkijan silmin* (Taalas 2021) sekä lukuisissa mediaesiintymisissään (esim. Frilander 2021; Mäki-Petäjä 2021) hän on luonut mielikuvaa liian kiihkeänä käyvästä keskustelusta, jossa tutkimustietoa väärinkäytetään sekoittamalla suuria ja pieniä ilmastomuutoksen ratkaisukeinoja, luomalla perusteettoman ankeita tulevaisuuskuvia ja syyllyttämällä

arkielämäänsä eläviä ihmisiä. Toisin kuin ilmastonmuutosta poikkeuksellisenä hätätilana painottavat tahot, Taalas pyrkii kehystämään ilmastonmuutoksen normaalipolitiikan keinoin ratkaistavissa olevaksi ongelmaksi, josta ei ole syytä liikaa huolestua. Ihmistoiminnan aiheuttaman ilmastonmuutoksen olemassaoloa tai ilmaston lämpenemisen ongelmallisuutta Taalas ei kyseenalaista.

Taalas nostaa esiin sinänsä oleellisia kysymyksiä: Onko ilmatoriskejä liioiteltu? Kiinnittyykö ilmastokeskustelussa huomio tärkeimpiin asioihin? Tarvitaanko hyvinvoinnin romahduttavia kohtuuttomia uhrauksia vai riittävätkö pienet ilmatoratkaisut, jotka itse asiassa parantavat elämänlaatua? Taalaksen mukaan ”*se muutos, mitä tarvitaan, voidaan tehdä melko pienin muutoksin arkielämämme kannalta*” (Frilander 2021). Tämä väite on jyrkästi ristiriidassa ongelmien suurta mittaluokkaa ja ratkaisujen kiireellisyyttä painottavien ilmasto- ja kestävyystieteilijöiden näkemysten kanssa. Myös Taalas itse myöntää – vähintäänkin epäsuorasti – suuren mittaluokan muutosten tarpeen painottaessaan fossiilista polttoaineista eroon pääsyä ilmastonmuutoksen hallinnan oleellisimmaksi kysymykseksi. Käytännössä tämä merkitsee energia- ja liikennejärjestelmien uudelleenorganisointia sekä merkittäviä muutoksia teollisuuteen ja kulutukseen, joten kyse on ilmiselvästi isoista muutoksista. Pienten arkielämän valintojen lisäksi tarvitaan siis suuria, koko yhteiskunnan läpäiseviä muutoksia ihmisten arkeen, rakennettuun ympäristöön ja infrastruktuureihin, tekniikkaan ja yhteiskunnan ja yksilöiden toimintamalleihin (Vaden ym. 2019; Kestävyyspaneeli 2020).

Tarvittavien muutosten suuruutta kiistanalaisemmat kysymykset liittyvätkin muutos- tarpeita ja niiden moraalista oikeutusta koskevaan keskusteluun (Kyllönen 2021). Paisutellaanko riskejä ja syyllistetäänkö ihmisiä tosiaankin julkisessa keskustelussa tarpeettomasti? Taalaksen mielestä näin on, mutta hän ei esitä näkemykselleen vakuuttavia perusteluja, vaan tukeutuu yksittäisiin ja ilmeisen mielivaltaisesti valittuihin esimerkkeihin harhaan osuvasta ilmastouutisoinnista. Pelkästään Helsingin Sanomissa on ilmestynyt 2000-luvulla yli 10 000 ilmastokysymyksiä käsittelevää juttua (Lyytimäki ym. 2020), joten yksittäinen uutisjuttu vaikkapa eri juustolaatujen ilmastovaikutuksista ei oikeuta päättelemään, että ilmastouutisoinnissa yleisesti keskityttäisiin epäoleellisiin kysymyksiin.

Hataralla pohjalla ovat myös väitteet ihmisiä tarpeettomasti syyllistävästä uutisoinnista, sillä kyse on pikemminkin ilmastouutisoinnin mahdollisesti aiheuttamasta syyllisyyden kokemuksesta kuin suoranaisesta syyllistämisestä. Esimerkiksi uutista, joka toteaa lihapainotteisen ruokavalion ilmastohaitat huomattavasti kasvisperustaista ruokavaliota suuremmiksi, ei ole mielekäästä pitää syyllistämisenä, vaikka uutisointi voi johtaa siihen, että lihansyöjä joutuu kyseenalaistamaan omaa käyttäytymistään. Ilmastouutisointi onkin kuvaava esimerkki siitä, että ympäristökysymykset herättävät lähtökohtaisesti paljon syyllisyyden, vastuun ja jopa häpeän tunteita. Tällöin ihmiset syyllistyvät herkästi, vaikka viestinnässä ei olisi tarkoituksellisesti syyllistäviä sävyjä (Jensen 2019).

Syyllistäväksi koettu ilmastouutisoinnin sävy ei myöskään yleensä johdu uutisoinnin mahdollisista virheistä tai ilmastotutkimuksen tulosten väärintulkinnoista. Yksittäisiä epäonnistumisia ja virheitä on mahdollista löytää mistä tahansa laajasti uutisoidusta aiheesta, mutta olemassa olevan näytön perusteella Taalaksen luomalle mielikuvulle harhaanjohtavasta ilmastouutisoinnista ei ole pitäviä perusteita. Kaiken kaikkiaan kotimaisen ilmastokeskustelun paikkansapitävyydestä tutkimustietoon nähden on melko vähän mediatutkimusta. Julkisen sanan neuvoston määrittelemiin journalistin ohjeisiin sitoutuneissa medioissa ilmastouutisointi on kuitenkin pääsääntöisesti ollut varsin laadukasta ja vastannut hyvin esimerkiksi kansainvälisen ilmastonmuutospaneeli IPCC:n näkemyksiä. Niin sanottujen ilmastoskeptikoiden tai -denialistien näkyvyys sanomalehti uutisoinnissa on ollut Suomessa varsin vähäistä (Lyytimäki 2020). Sosiaalisen median sovellukset ja verkkolehtien kommenttipalstat ovat asia erikseen, sillä niillä pienikin toisinajattelijoiden joukko voi saada paljon näkyvyyttä.

Taalaksen näkemyksille löytyy kuitenkin yhteiskunnallista kaikupintaa. Vuoden 2020 Ilmassa ristivetoa-kyselyssä 61 % vastanneista piti ”*julkista keskustelua tavallista ihmistä syyllistävänä*” (Lehtonen ym. 2020, 69–70). Helsingin Sanomien elo-syyskuussa 2019 tekemän kyselyn mukaan 45 % suomalaisista oli sitä mieltä, että monia ilmastonmuutoksen vaikutuksia liioitellaan julkisuudessa (Hiilamo 2019). Vaikuttaakin siltä, että vaikka tutkijoiden tuloksia ilmastonmuutoksen uhasta uutisoidaan asianmukaisesti, merkittävä osa kansalaisista ei halua niitä uskoa. Tällöin riskejä todenmukaisesti esittelevä uutisointi voidaan herkästi kokea syyllistävänä, varsinkin jos uutisoinnissa tuodaan esiin ihmisten käyttäytymiseen ja kulutukseen liittyviä muutostarpeita. Ihmisten on helpompi ja mukavampi uskoa viestejä, joiden mukaan ilmastonmuutoksen torjunta tai muutoksiin sopeutuminen ei vaadi merkittäviä lisätoimia eikä totutuista rutineista, ajatusmalleista ja jopa elinkeinoista luopumista. Esimerkiksi energiaturpeen nostosta elantonsa saaneiden on vaikea hyväksyä sitä, että laillinen elinkeino ja siihen liittyvä elämäntapa muuttuu ilmastopolitiikan takia mahdottomaksi. Taalaksen kaltaisen näkyvän asiantuntijan kannanotto muutostarpeiden liioittelusta ja ihmisten syyllistämistä antaa väkevän vipuvarren tahoille, jotka vastustavat ja viivyttävät ilmastopolitiikan tehostamista omia välittömiä taloudellisia etuja suojatakseen. On kuitenkin tärkeä pitää mielessä, että median keskeinen tehtävä demokratiassa on toimia areenana ilmastoratkaisuja koskevien erimielisyyksien käsittelylle, ei niinkään yksimielisyyden luominen (Kumpu 2014).

Yksilön syyllistymisestä yhteisön innostumiseen

Ilmastoviestintää – tai laajemmin kestävyysviestintää – tekeväälle tutkijalle kysymys ihmisten syyllistämistä ja syyllistymisestä on oleellinen. Kyse on herkästä tasapainoilusta. Viestintä ei saisi olla liian varovaista, laimeaa ja lauhkeaa, jolloin ongelmien todellinen mittakaava ja uhat hyvinvoinnillemme eivät tule totuudenmukaisesti näkyviin ja aidosti kohdatuiksi. Sopiva ja järkevä ”pelkääminen” auttaa reagoimaan uuhkiin (McQueen 2021). Toisaalta viestinnässä ei saa luoda perusteettomia uhkia, liioitella riskejä tai pelotella ihmisiä kohtuuttomasti. Erityisen huolellista ja harkittua viestintää pitää olla silloin, kun kohteena ovat lapset ja nuoret (Pihkala ym. 2020). Vasta vuosikymmenien kuluessa täydellä voimallaan ilmenevät ilmastonmuutoksen ja sen hillintätoimien vaikutukset koskettavat väijäämättä enemmän nykyisiä lapsia kuin aikuisia. Lasten elämäkokemus ja medialukutaito eivät välttämättä anna riittäviä eväitä ahdistavia elementtejä sisältävän uutisoinnin käsittelyyn. Lapset saattavat myös omaksua ylenpalttisesti omakohtaista syyllisyyttä, jos syyllisyyksykysymyksiä ei käsitellä avoimesti ja rakentavasti. Lisähaasteena on, että erityisesti lapset ja nuoret käyttävät runsaasti sähköisiä medioita ja sosiaalisen median sovelluksia, joissa viestintä on usein tiivistettyä, kärjistävää ja polarisoivaa.

Aikuisille kohdistettu yksilön käyttäytymisen epäkohtia perustellusti osoittava ärhäkkäkin viestintä on suositeltavaa varsinkin silloin, kun yksilöllä on mahdollisuus omilla päätöksillään muuttaa toimintaansa kestävämmäksi. Esimerkiksi lyhyiden matkojen kulkeminen fossiilipolttoainetta käyttävällä henkilöautolla pelkän mukavuudenhalun takia tai rutiininomainen runsas liharuuan syöminen ovat sekä yksilön fyysisen terveyden että ympäristön kannalta kyseenalaista käyttäytymistä, josta on syytä puhua haittoja kaunistelematta ja huonoa käytöstä puolustelematta. Tällöinkään ei ole perusteltua osoittaa ihmisen syyllisyyttä tavoilla, jotka ovat epäempaattisia, loukkaavia tai pilkkaavia.

Vaikka yksittäisiä ihmisiä tarkoituksellisesti syyllistävästä ilmasto-, terveys-, tai kestävyysviestinnästä pidättäydyttäisiin, ihmisten syyllisyyden tunteita ei ole syytä kavahtaa. Tilapäinen syyllisyyden kokemus ei ole lähtökohtaisesti ongelmallista. Syyllisyys on tunne, joka parhaimmillaan ohjaa ihmistä muuttamaan käyttäytymistään niin, että tunteen aiheuttava tilanne korjaantuu (Aaltola 2020). Toisaalta syyllisyyden tunteesta voidaan pyrkiä eroon myös kieltäytymällä kokonaan uskomasta kriittisiä viestejä, vähättelemällä tai asettamalla ne naurunalaisiksi tai suuntaamalla huomio

kokonaan muihin asioihin. Muutosvaatimuksiin voidaan vastata myös moraalaisella etäännyttämisellä. Tällä tarkoitetaan sosiaalisia ja psykologisia tulkintatapoja, joiden avulla kritisoitu toiminta saadaan näyttätymään hyväksytyjen moraalisten vakaumusten ja periaatteiden mukaisena. Tällöin kyse ei ole niinkään muutosvaatimusten torjunnasta, vaan tulkinnoista, joiden mukaan moraaliset vaatimukset koskevat itseä vain vähän tai eivät lainkaan (Heald 2017; Peeters ym. 2019). Kestävyysviestinnän tärkeä tehtävä on estää tämä, eli – Ilmo Massan (2006) termein – puhkaista syylistymiskilpi, jonka avulla ihmiset pyrkivät välttämään kohtaamasta ikävää todellisuutta.

Kestävyyteen ja ympäristökysymyksiin liittyvä syyllisyys on monimutkainen asia ja ilmiö, jolla on erilaisia ilmenemismuotoja (Jensen 2019). Yksilöt elävät laajojen yhteiskunnallisten rakenteiden keskellä. Heillä on aitoja valinnanmahdollisuuksia ja vaikuttamismahdollisuuksia, mutta rakenteelliset ympäristöongelmat vaativat systeemitason muutoksia. Ympäristösyylisyyttä on helppo kokea joko liikaa tai liian vähän. Jos ihmiselle ei tarjoudu riittäviä mahdollisuuksia ja motivaatiota käsitellä ympäristösyylisyyttä rakentavasti, se voi johtaa paitsi syylistymiskilpeen, myös ympäristöahdistukseen (Pihkala 2017; Pihkala 2020a). Tämän takia on oleellista, että yksilöllä on mahdollisuus käsitellä tunteitaan sekä tunnetyön että ympäristötoiminnan kautta. Yksilö voi toimia esimerkiksi ostosvalinnoillaan, kansalaisvaikuttamisella tai äänestämällä niin, että syyllisyys helpottuu ja sitä aiheuttavat ongelmat lievittyvät. Ilmastomuutokseen ja ympäristökysymyksiin liittyvän ahdistuksen kokemukset kumpuavat usein siitä, että yksilö kokee toimintamahdollisuutensa mitättöminä. Riittämättömyyden tunteet voivat synnyttää jatkuvaa syyllisyyttä ja lamauttavaa häpeää. Tunnettyötä ja vertaistukea on tarjolla esimerkiksi sosiaali- ja terveystieteiden rahoittaman Ympäristöahdistuksen mieli -hankkeen kautta (www.ymparistoahdistus.fi).

Kaikessa ympäristöviestinnässä oleellisinta on tuoda esiin yksilön toimintamahdollisuudet suhteessa yhteisöihin ja toimintaympäristön asettamiin rajoituksiin ja mahdollisuuksiin. Tällöin ongelmien tunnistamisesta seuraavan yksilön syylistymisen on mahdollista muuttua yhteisölliseksi innostumiseksi ratkaisuihin. Vastuun ja ajoittaisen syyllisyyden tai häpeän tunteet ovat yhä mukana, mutta ne tasapainottuvat pystyvyyden ja jopa terveen ylpeyden tunteilla (Pihkala 2019, 290–293; Aaltola 2020). Yliyksilöllisyys voi muuttua osallisuusvastuiksi, jossa ihminen vaikuttaa kollektiivien osana (Hormio 2020). Tutkijoiden osallistuminen ilmastotietoisuutta kohentavien Wikipedia-sivujen työstöön on yksi konkreettinen esimerkki yhteisöllisistä vastuun kannon tavoista, joita kehittyneet tieto- ja viestintätekniikka mahdollistaa.

Väitämme, että mitä armottomampia ovat kestävyystieteen sanelemat muutosvaatimukset, sitä empaattisempaa viestintää tarvitsemme. Tiivistetysti empaattisuus tarkoittaa kykyä asettaa toisten ihmisten asemaan (Aaltola & Keto 2017). Se on tärkeä taito, kun tehtävänä on kertoa ihmiselle että kulttuuri, johon hän on kasvanut ja jonka varaan hän on elämänsä rakentanut, onkin kestävämmällä pohjalla. Se on välttämätön taito, kun ihmisiä innostetaan toimintaan uudessa ja osin oudossa ympäristössä (Brown ym. 2019). Empatian perusta on välittämässä ja on tärkeää huomata, että lopulta myös terve syyllisyys perustuu myötätuntoiseen välittämiseen. Koska välitämme jostain asiasta, koemme syyllisyyttä silloin kun emme toimi niin hyvin kuin haluaisimme. Tämä ohjaa meitä kohti parempaa käyttäytymistä.

Yksittäisen tutkijan kannalta vaatimus empaattisesta viestinnästä koskee ennen muuta yhteiskunnallista vuorovaikuttamista, jossa tutkimusten tuloksista viestitään päätöksentekijöille ja muille yleisöille. Lisäksi empaattinen viestintä tarjoaa tutkijalle itselleen mahdollisuuden käsitellä ahdistavaa aihepiiriä henkilökohtaista hyvinvointia ylläpitävällä tavalla sekä tutkimusyhteisön sisällä että yksityiselämässä. Kestävyysviestinnässä viestijät ja vastaanottajat ovat kaikki samaan aikaan sekä ekososiaalisen kriisin uhreja että siihen osaltaan vaikuttavia henkilöitä: myös itsemyötätuntoa tarvitaan (Pihkala 2020b). Ymmärrys yhteisestä ihmisyydestä yhteisellä planeetalla voi myötävaikuttaa entistä empaattisemman viestinnän kehittämisessä, sillä juuri kukaan ei pysty elämään nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa ekologisesti täysin kestäväällä tavalla.

Vastuun ja syiden säilyttämisessä eri toimijoille on oltava jämäkkä ja oikeudenmukainen, huomioiden erot sekä toimintamahdollisuuksissa että toiminnan haitallisuudessa. Tiedostettu ymmärrys samassa veneessä olemisesta voi lisätä mahdollisuuksia löytää yhdessä keinoja muokata yhteiskunnan rakenteita kestävämmiksi.

Kiitokset

Katsauksen kirjoittamisen mahdollisti Suomen Akatemian yhteydessä toimivan Strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittama hanke Kohti eko-hyvinvointivaltiota: Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden orkestrointi (ORSI, 327768) sekä Suomen Kulttuurirahaston apuraha. Kiitokset kahdelle katsauksen vertaisarvioijalle rakentavista parannusehdotuksista.

Lähteet

- Aaltola, E. (2021) Defensive over Climate Change? Climate Shame as a Method of Moral Cultivation. *Journal of Agricultural and Environmental Ethics* 34(1) 6. <https://doi.org/10.1007/s10806-021-09844-5>
- Aaltola, E. (2020) *Häpeä ja rakkaus: Ihmiseläinluonto*. Helsinki, Into
- Aaltola, E. & Keto, S. (2017). *Empatia. Myönteisen tiete. Helsinki, Into*
- Boykoff, M.T. (2011) *Who speaks for the climate? Making sense of media reporting on climate change*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Bradshaw, C.J.A., Ehrlich, P.R., Beattie, A., Ceballos, G., Crist, E., Diamond, J., Dirzo, R., Ehrlich, A.H., Harte, J., Harte, M.E., Pyke, G., Raven, P.H., Ripple, W.J., Saltré, F., Turnbull, C., Wackernagel, M. & Blumstein, D.T. (2021) Underestimating the Challenges of Avoiding a Ghastly Future. *Frontiers in Conservation Science* 1 615419. <https://doi.org/10.3389/fcosc.2020.615419>
- Brown, K., Adger, N., Devine-Wright, P., Anderies, J.M., Barr, S., Bousquet, F., Butler, C., Evans, L., Marshall, N. & Quinn, T. (2019) Empathy, place and identity interactions for sustainability. *Global Environmental Change* 56 11–17. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2019.03.003>
- Bryse, K., Oreskes, N., O'Reilly, J. & Oppenheimer, M. (2013) Climate change prediction: Erring on the side of least drama? *Global Environmental Change* 23(1) 327–337. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2012.10.008>
- Frilander, J. (2021) WMO:n pääsihteerin Petteri Taalas rauhoittelee ihmisten ilmastotuskaa: "Vain pieniä muutoksia arkielämäämme". Yle 12.1.2021. <<https://yle.fi/uutiset/3-11731833>>. 14.4.2021.
- Hansen, J.E. (2007) Scientific reticence and sea level rise. *Environmental Research Letters* 2(2) 024002. <https://doi.org/10.1088/1748-9326/2/2/024002>
- Hansen J. (2009) *Storms of My Grandchildren*. Bloomsbury Press, New York.
- Heald, S. (2017) Climate Silence, Moral Disengagement, and Self-Efficacy: How Albert Bandura's Theories Inform Our Climate-Change Predicament. *Environment: Science and Policy for Sustainable Development* 59(6) 4–15.
- Hiiilamo, A.-E. (2019) HS kysely: lähes puolet suomalaisista epäilee ilmastonmuutosta. *Helsingin Sanomat* 25.9.2009. <<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006249808.html>>. 14.4.2021.
- Hirvilampi, T. (2020). The Virtuous Circle of Sustainable Welfare as a Transformative Policy Idea. *Sustainability* 12(1) 391. <https://doi.org/10.3390/su12010391>
- Hormio, S. (2020) Yksilön vastuu yhteisöjen jäsenenä. Teoksessa Kyllönen, S. & Oksanen, M. (toim.) *Ilmastonmuutos ja filosofia* 104–125. Gaudeamus, Helsinki.
- Huhtamäki, H. (2021) Tutkijat varoittavat ihmiskuntaa ”kammottavasta” tulevaisuudesta: ympäristökatastrofit aiheuttavat paljon suuremman uhan kuin tähän asti on uskottu. *Helsingin Sanomat* 13.1.2021. <<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000007738078.html>>. 14.4.2021.
- Jensen, T. (2019) *Ecologies of Guilt in Environmental Rhetorics*. Palgrave Macmillan, London.
- Kestävyyspaneeeli (2020) *Kuusi polkua kestävyysjärjestelmien edistämiseksi Suomessa*. Kestävyyspaneeeli, Helsinki. <https://www.kestavyyspaneeeli.fi/wp-content/uploads/sites/41/2020/02/Kuusi-polkua-kestavyyteen_julkaisu2020.pdf>.
- Kumpu, V. (2014). Kaikki yhdessä yhteisen ilmaston puolesta? *Media & viestintä* 37(4) 40–59.
- Kyllönen, S. (2021). Vastaus Petteri Taalakselle: aktivistin näkökulman eettinen perustelu. *Ilmastoetikko-blogi* 21.1.2021. <<https://blogs.helsinki.fi/ilmastoetikko/2021/01/21/vastaus-petteri-taalakselle-aktivistin-nakokulman-eettinen-perustelu/>>. 15.10.2021.
- Lehtonen, T., Niemi, M.K., Perälä, A., Pitkänen, V. & Westinen, J. (2020) *Ilmassa ristivetoa: löytyykö yhteinen suunta*. e2 Tutkimus & Vaasan yliopisto. <https://www.univaasa.fi/sites/default/files/2020-11/Ilmassa_ristivetoa%20loppuraportti_30_11_2020.pdf>.

- Lyytimäki, J. (2020) Environmental Journalism in the Nordic Countries. Teoksessa Sachsman, David B. & Valenti, JoAnn M. (toim.) *Routledge Handbook of Environmental Journalism* 221–233. Routledge, London.
- Lyytimäki, J. & Assmuth, T. (2017) Absent information in integrative environmental and health risk communication. Teoksessa Parrott Roxanne (toim.) *Encyclopedia of health and risk message design and processing*. Oxford University Press, New York. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.534>
- Lyytimäki, J., Gudmundsson, H. & Sørensen, C.H. (2014) Russian dolls and Chinese whispers: Two perspectives on the unintended effects of sustainability indicator communication. *Sustainable Development* 22(2) 84–94. <https://doi.org/10.1002/sd.530>
- Lyytimäki, J., Kangas, H-L., Mervaala, E. & Vikström, S. (2020) Muted by a crisis? COVID-19 and the long-term evolution of climate change newspaper coverage. *Sustainability* 12(20) 8575. <https://doi.org/10.3390/su12208575>
- Mann, M.E. (2012) *The Hockey Stick and the Climate Wars: Dispatches from the Front Lines*. Columbia University Press, New York.
- Marshall, G. (2015) *Don't even think about it: Why our brains are wired to ignore climate change*. Bloomsbury, New York.
- Massa, I. (2006) Perheen elämäntavan muutos ja arjen ympäristöpolitiikka. Teoksessa Massa, I. & Ahonen S. (toim.) *Arkielämän ympäristöpolitiikka* 104–121. Gaudeamus. Helsinki.
- McQueen, A. (2021) The Wages of Fear? Toward Fearing Well about Climate Change. Teoksessa Budolfson, M., Macpherson, T. & Plunkett D. (toim.) *Philosophy and Climate Change* 152–177. Oxford University Press, London.
- Mäki-Petäjä, P. (2021) Uutuuskirja tiivistää: Ilmastonmuutoksessa on kyse energiasta, henkilöiden syyllistäminen ei toimi: "Suuret ja pienet asiat menneet sekaisin. MTV3. 12.1.2021. <<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/uutuuskirja-tiivistaa-ilmastonmuutoksessa-on-kyse-energiasta-henkiloiden-syyllistaminen-ei-toimi-suuret-ja-pienet-asiat-menneet-sekaisin/8032620#gs.qyxbpp>>. 14.4.2021.
- Peeters, W., Diependaele, L. & Sterckx, S. (2019) Moral Disengagement and the Motivational Gap in Climate Change. *Ethical Theory and Moral Practice* 22(2) 425–447. <https://doi.org/10.1007/s10677-019-09995-5>
- Pihkala, P. (2017) *Pään belvettiä? Ympäristöahdistus ja toivo*. Kirjapaja, Helsinki.
- Pihkala, P. (2019) *Mieli maassa? Ympäristötunteet*. Kirjapaja, Helsinki.
- Pihkala, P. (2020a) Anxiety and the Ecological Crisis: An Analysis of Eco-Anxiety and Climate Anxiety. *Sustainability* 12(19) 7836. <https://doi.org/10.3390/su12197836>
- Pihkala, P. (2020b) The Cost of Bearing Witness to the Environmental Crisis: Vicarious Traumatization and Dealing with Secondary Traumatic Stress among Environmental Researchers. *Social Epistemology* 34(1) 86–100. <https://doi.org/10.1080/02691728.2019.1681560>
- Pihkala, P., Cantell, H., Jylhä, K.M., Lyytimäki, J., Paloniemi, R., Pulkka, A. & Ratinen, I. (2020) Ahdistuksen vai innostuksen ilmasto? Ilmastoviestinnän ja -kasvatuksen keinoja ilmastoahdistuksesta selviytymiseen. Teoksessa Pekkarinen, E. & Tuukkanen T. (toim.) *Maapallon tulevaisuus ja lapsen oikeudet* 153–171. Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2020:4. Lapsiasiavaltuutettu, Turenki. <<http://hdl.handle.net/10138/320811>>.
- Taalas, P. (2021) *Ilmastonmuutos ilmatieteilijän silmin*. Tammi, Helsinki.
- Vaden, T., Lähde, V., Majava, A., Toivanen, T., Eronen, J.T. & Järvensivu, P. (2019) Onnistunut irtikytkentä Suomessa? *Alue ja Ympäristö* 48(1) 3–13. <https://doi.org/10.30663/ay.76338>
- Wolpert, S. (2021) Greta is right, researchers say. UCLA, 14.1.2021. <<https://www.universityofcalifornia.edu/news/greta-is-right-researchers-say>>. 14.4.2021.